

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-37>

УДК 332.146

Буділовська Валерія Валеріївна
здобувач третього рівня (PhD),
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4972-1069>

Valeriia Budilovska
State Tax University

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

MECHANISMS OF FORMATION AND REGULATION OF THE SYSTEM OF LAND RELATIONS IN UKRAINE

Анотація. Стаття присвячена аналізу механізмів формування та регулювання системи земельних відносин в Україні. В умовах постійних змін в земельному законодавстві країни, а також інтеграції України в міжнародну правову спільноту, досліджуються основні принципи, за якими регулюються земельні відносини, а також роль держави та приватних осіб у цій сфері. Особливу увагу приділено інститутам, які формують земельний ринок, визначенню прав власності, оренди та інших правових аспектів, а також вивченню сучасних механізмів управління земельними ресурсами на державному та місцевому рівнях. Автори також аналізують проблеми, що виникають у процесі реалізації земельної реформи в Україні, зокрема, ефективність механізмів контролю та вплив міжнародних норм на українське земельне законодавство. Визначено ключові напрями вдосконалення системи земельних відносин для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та раціонального використання земельних ресурсів.

Ключові слова: земельні відносини, земельне оподаткування, земельні ресурси, механізм, сталий розвиток.

Summary. The article examines the key aspects of development and regulation of land relations in Ukraine in the context of transformation of the agricultural sector and constant changes in land legislation. Given the importance of land resources for the national economy and social development, the author analyses in detail the mechanisms by which land relations in Ukraine are formed and regulated, in particular, in the context of Ukraine's integration into international legal and economic structures. The author analyses legislative and institutional changes that affect the legal regime of land relations. The author examines changes in the legislation on property rights, lease, and sale and purchase of land plots, especially in the context of the ongoing land reform. Particular emphasis is placed on problems in land management at the local level, challenges related to corruption and inefficient use of land, as well as the need to ensure legal stability for investors. The author defines the role of the State in the formation of the land market and determination of the powers of government and local self-government bodies involved in the regulation of land relations. The author examines the interaction between public and private interests in land relations, in particular, in the context of land management to ensure sustainable development of the agricultural sector, conservation of natural resources and environmental safety. The article examines international standards and practices in the field of land relations which can be applied in Ukraine to improve the national land policy and ensure efficient use of land resources. The author identifies the main problems arising in the process of harmonisation of Ukrainian land legislation with international norms and suggests a number of ways to solve them. The author emphasises the need for further reforms aimed at improving the efficiency of land management, creating a transparent land market and ensuring equal rights for all participants in land relations. The author also highlights the importance of developing mechanisms to achieve rational use of land resources, which will contribute to economic growth and social welfare.

Keywords: land relations, land taxation, land resources, mechanism, sustainable development.

Постановка проблеми. Земельні відносини формуються в результаті тривалого соціально-економічного розвитку, що охоплює практику використання та охорони земель, різноманітні форми власності й господарювання, а також основні підходи до організації територіального устрою. Вони зумовлені національними, соціаль-

ними, економічними та природними факторами, які визначають роль землі як природного об'єкта, ключового засобу виробництва в аграрному секторі, природного ресурсу та об'єкта власності.

Раціональне використання земельних ресурсів потребує комплексного аналізу та наукового обґрунтування. В Україні земельний фонд зазнає

значних негативних впливів, серед яких надмірна розораність, забруднення та наслідки військових дій. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва та воєнні конфлікти спричинили суттєві зміни в стані ґрунтів, масштаби яких перевищили попередні прогнози. Основним фактором погіршення ситуації є недотримання встановлених екологічних норм щодо допустимого навантаження на земельні ресурси. Забезпечення збалансованого землекористування можливе за умови ефективного використання територіального потенціалу та впровадження оптимальних механізмів управління земельними ресурсами [6].

Україна орієнтується на інтеграцію до Європейського Союзу та приведення системи управління земельними ресурсами, охорони навколишнього середовища й раціонального використання земель у відповідність до вимог європейського законодавства. Це зумовлює необхідність удосконалення механізмів формування та регулювання земельних відносин відповідно до європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні вивчення питань щодо елементів формування і механізмів регулювання системи земельних відносин є одними з обговорюваних серед науковців. Вони в значній мірі знайшли своє відображення в працях І.М. Базарко [1], А.О. Бойка [2], М.С. Головатюк [3], Н.М. Давиденко [5; 7], Д.С. Добряка, Н.А. Третяк [10], М.М. Федорова [9] і багатьох інших авторів.

Значний внесок у розвиток цієї сфери зробив М.М. Федоров, який обґрунтував теоретичні та методологічні засади, а також розробив підходи до нормативної грошової оцінки земель і запропонував методи економічного стимулювання раціонального використання земельних ресурсів [9].

У наукових дослідженнях питання визначення поняття земельних відносин розглядається з різних позицій. Найпоширенішим є підхід, згідно з яким земельні відносини аналізуються крізь призму права власності на землю. Водночас важливою складовою цих відносин є механізми регулювання земельних ресурсів, що значною мірою залежать від форм земельної власності. Регулювання у цій сфері здійснюється через сукупність соціально-економічних, фінансових, адміністративних, правових і політичних інструментів, спрямованих на забезпечення ефективного використання земельних ресурсів.

Метою статті є аналіз механізмів формування та регулювання системи земельних відносин в Україні, з урахуванням соціально-економічних, фінансових та правових чинників, що впливають на ефективне використання земельних ресурсів. Особлива увага приділяється дослідженню проблем раціонального використання земель, зокрема в умовах наслідків війни, а також вивчення необхідності адаптації земельного законодавства до європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На підставі вивчення літературних джерел, вітчизняного і зарубіжного земельного законодавства, досвіду проведення земельних реформ в інших країнах, а також врахування власного досвіду реформування земельних відносин і об'єктивних умов, які склалися в аграрному секторі нашої держави, нами визначено, що земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування, розпорядження і управління землею на державному, господарському і внутрішньогосподарському рівнях як об'єктом господарювання і засобом виробництва у сільському господарстві. Загальна схема земельних відносин представлена на рис. 1. На наш погляд, таке визначення розкриває основний зміст земельних відносин суб'єктів господарювання на землі і орієнтує на вибір напрямів реформування і регулювання земельних відносин.

Визначення конкретного власника та користувача землі є одним із ключових завдань у сфері земельних відносин в Україні. З економічної точки зору власність можна розглядати як *de facto* (лат. – фактична, на практиці), тобто як реальне володіння та користування ресурсами. Водночас власність має й юридичний вимір – *de jure* (лат. – юридично, на підставі права), що передбачає її нормативно-правове закріплення. Варто зазначити, що початково поняття «власність» у філософії та правознавстві трактувалося як «право громадянства» [11].

Право користування землею є однією з найдавніших форм правових відносин, що зберегло своє значення і в сучасній правовій системі. Це право передбачає можливість використання земельної ділянки для задоволення особистих потреб користувача, зокрема отримання вигоди від результатів господарської діяльності. Якщо користувач не є власником земельної ділянки, відносини між сторонами регулюються на договірних засадах, що визначають умови експлуатації землі, терміни користування та розмір плати.

Володіння, у свою чергу, розглядається як одна з форм реалізації права власності, що забезпечує фактичний контроль над земельною ділянкою. При цьому володіння землею може мати як законний характер, відповідно до чинного законодавства, так і незаконний – у випадку самовільного захоплення, укладення неправомірних угод тощо.

Право розпорядження є виключною прерогативою власника, що надає йому можливість відчужувати належну земельну ділянку, передавати її в тимчасове користування іншим особам, використовувати як заставу, дарувати або передавати у спадщину тощо [4].

Однією з основних категорій, яка відображає та визначає економічну систему країни, є власність і право власності на землю. Фізичні та юридичні особи, які володіють землею, мають комплекс

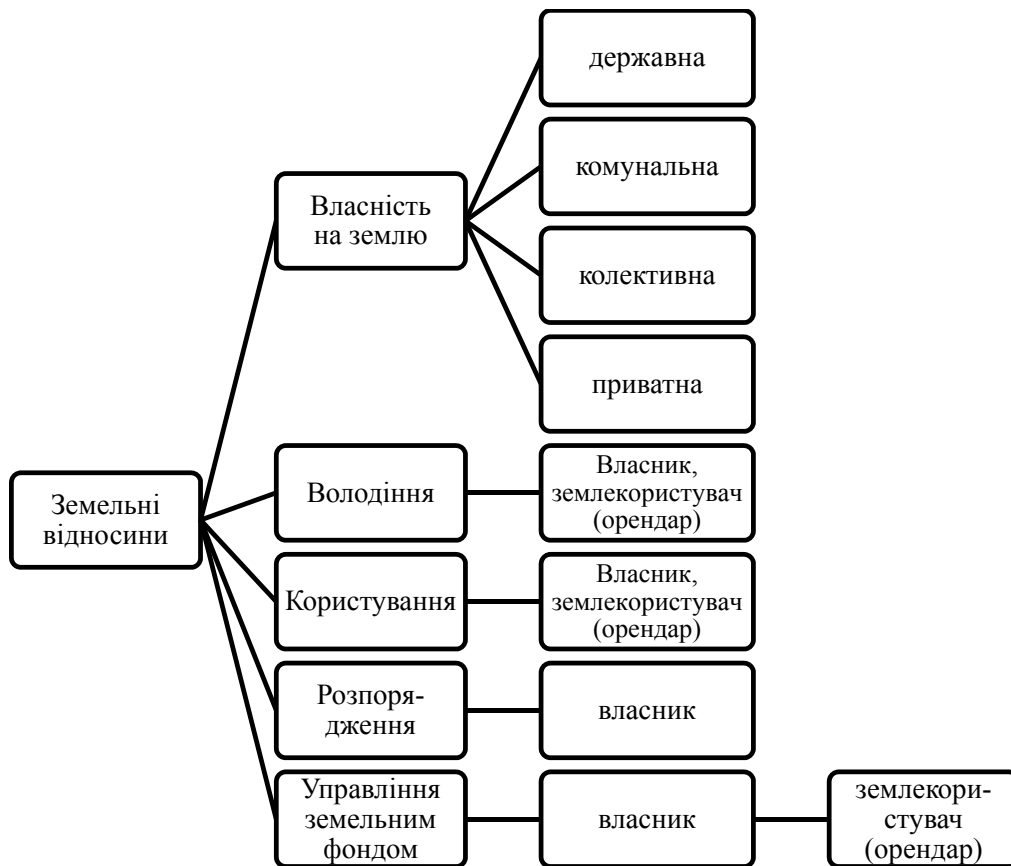

Рисунок 1 – Загальна схема земельних відносин

Джерело: [10]

правових повноважень, зокрема право володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою [4]. Зі зміною соціально-економічних умов і розвитком суспільного виробництва формується підхід до власності як до фундаментальної соціально-економічної категорії [1].

Власність є ключовим елементом економічної системи, що поєднує в собі як економічний, так і юридичний аспекти. Вона виступає водночас економічною та правовою категорією, у межах якої тісно взаємопов'язані матеріальні та правові складові, що доповнюють одна одну.

Окрім економічного та правового вимірів, власність можна аналізувати і в соціальному контексті. Зокрема, важливим аспектом соціального підходу є процес розподілу та перерозподілу об'єктів власності серед членів суспільства. У цьому процесі взаємодіють як об'єктивні економічні принципи, так і державна економічна політика, реалізована різними соціальними суб'єктами.

Земельна ділянка, як об'єкт правовідносин, має подвійне значення в економічній та господарській практиці. У фізичному аспекті вона характеризується такими параметрами, як межі, площа, конфігурація, ґрунтовий склад, географічне розташування, рельєф, наявність корисних копалин та екологічний стан. Водночас у контексті економіч-

них відносин земельна ділянка виступає товаром, об'єктом оподаткування, інвестування та фінансовим активом. З правової точки зору земельна ділянка є об'єктом власності, що підлягає різним правовим формам, таким як спадкування, оренда, сервітут, застава, постійне користування та забудова [5].

Як об'єкт соціальних відносин земельна ділянка має такі ознаки: джерело благ, місце проживання людей, просторовий базис розміщення виробничих і соціальних об'єктів, основа незалежності країни та інші [10].

До складу земельного фонду України входять усі землі, розташовані в межах її території, включаючи землі, зайняті водними об'єктами, острови, а також території, які відповідно до їхнього основного цільового призначення поділяються на окремі категорії (рис. 2). Кожна з цих категорій має специфічний правовий режим. Водночас, за межами території України держава може володіти земельними ділянками на праві державної власності, правовий статус яких регулюється законодавством відповідної країни.

Земельні ділянки, що належать до певної категорії, але не передані у власність чи користування фізичним або юридичним особам, можуть перебувати у складі земель запасу. Віднесення земель

Рисунок 2 – Поділ землі за основним цільовим призначенням на категорії

Джерело: складено автором за [2; 10; 11]

до тієї чи іншої категорії здійснюється на підставі рішень державних органів влади та місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції.

Зміна цільового призначення земель здійснюється органами виконавчої влади або місцевого самоврядування шляхом ухвалення рішень про передачу земель у власність, надання їх у користування, вилучення (викуп), а також затвердження проєктів землеустрою чи створення об'єктів природоохоронного та історико-культурного призначення. Водночас зміна цільового призначення земель, що перебувають у приватній власності громадян або юридичних осіб, здійснюється за ініціативою власників у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Проблематика регулювання земельних відносин у сучасних умовах є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Водночас низка аспектів управління земельними ресурсами залишається недостатньо вивченою, дискусійною або потребує подальшого вдосконалення.

У процесі використання землі між суб'єктами господарювання формуються специфічні виробничі відносини, які можна поділити на матеріальні (що охоплюють систему володіння та користування землею) та соціально-економічні, що виникають у процесі застосування землі як засобу виробництва. Сукупність цих відносин формує систему земельних відносин.

Особливого значення набувають подальші дослідження у сфері формування та реалізації механізмів розвитку земельних відносин і управління земельними ресурсами. Державна політика у цій сфері базується на принципах, що відповідають земельному устрою суспільства, а управління земельними ресурсами здійснюється через комплекс правових, економічних та організаційних механізмів.

Економічне регулювання земельних відносин передбачає впровадження системи заходів, спрямованих на реалізацію державної земельної політики, захист прав землевласників і землекористувачів, запровадження справедливих платежів за використання земельних ресурсів, стимулювання раціонального землекористування та запобігання його неефективному використанню. Важливими складовими є також економічні санкції за порушення екологічних норм, самовільне зайняття земельних ділянок та їх нецільове використання.

Суттєву роль у функціонуванні економічного механізму управління земельними ресурсами відіграє система землеустрою. Вона охоплює комплекс взаємопов'язаних наукових, технічних, технологічних та організаційно-правових заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин, ведення обліку, оцінювання та оподаткування земельних ресурсів, а також організацію їхнього використання й охорони. Крім того, до системи

землеустрою належить розроблення територіальних і внутрішньогосподарських проектів землеустрою.

Організаційна складова механізму управління земельними ресурсами передбачає застосування організаційно-адміністративних методів регулювання, що ґрунтуються на принципах владного впливу, дисципліни та відповідальності. Реалізація цих методів здійснюється у таких основних формах [11]:

- прямі адміністративні вказівки, які мають обов'язковий характер, адресуються конкретним об'єктам, якими управляють, або особам та діють на конкретну ситуацію, що склалась;

- встановлення правил, які регулюють діяльність із землекористування, розробка стандартних процедур адміністративної дії;

- розробка і впровадження рекомендацій з організації та вдосконалення технологій використання і охорони землі;

- контроль за використанням та охороною земель.

Ключовим способом реалізації організаційно-адміністративних заходів у процесі управління є здійснення розпорядчих дій та оперативне втручання в організацію використання земель, що спрямоване на координацію діяльності учасників цього процесу з метою досягнення визначених завдань.

Завдання управління земельними ресурсами розподіляються між законодавчими та виконавчими органами влади відповідно до їхніх функцій. Вони реалізуються всіма суб'єктами управління та мають значні відмінності залежно від особливостей забезпечення життєдіяльності конкретних регіонів і перспектив їхнього розвитку. З огляду на це доцільним є диференційований підхід до визначення завдань для різних адміністративних рівнів та відомств, що сприятиме ефективному розподілу повноважень, уникненню дублювання функцій та усуненню управлінських прогалин у сфері землекористування.

Ефективне функціонування механізмів управління земельними ресурсами потребує достовірних даних про відповідні об'єкти, що містяться у державному земельному кадастрі. Відтак, створення дієвої системи державного земельного кадастру та здійснення всебічної оцінки земель слід розглядати як одне з пріоритетних завдань державної земельної політики, яке спрямоване на формування податкової бази та забезпечення обліку реальної вартості земельних ділянок.

Основним механізмом регулювання земельних відносин та формування ефективного землекористування є землеустрій з метою максимізації бюджетних доходів, підвищення рівня використання земель, збереження керованості землями, що закріплюються у власності держави і громад.

З огляду на те, що сучасний етап економічного розвитку України пов'язаний зі становленням економіки змішаного типу, заснованої на формуванні ринкових відносин практично в усіх її галузях при збереженні державного регулювання найважливіших економічних процесів, державна земельна політика повинна мати чітко виражену антимонопольну спрямованість і забезпечувати [10]:

- розвиток конкуренції при формуванні правовідносин на землю, що дає змогу залучити в економіку інвесторів, що конкурують у рамках інвестиційних проектів, із забезпеченням гарантій їхніх прав на землю;

- розробку правових і економічних механізмів попередження концентрації великих земельних масивів у руках неефективних власників, перерозподілу земель на умовах забезпечення їхнього раціонального використання правонаступниками;

- розвиток конкуренції у сфері підприємництва в землеустрої і земельному кадастрі за участю приватних землевпорядників, але при збереженні державного сектора і встановленні державного тарифного регулювання землеустрою і земельного кадастру;

- активізацію земельного ринку за рахунок залучення до земельних торгів професійних учасників ринку нерухомості, що мають зобов'язання, права і гарантії;

- розробку механізмів державного регулювання діяльності природних монополій шляхом керування правовідносинами на землі підприємств-монополістів, а також за допомогою земельно-податкової політики;

- визначення умов, порядку і правил ведення страхової діяльності в сфері управління земельними ресурсами, розвиток конкуренції на ринку страхових послуг у процесі регулювання земельних відносин.

Основним завданням державної земельної політики є забезпечення соціальних гарантій, захист прав та інтересів громадян, а також запобігання виникненню негативних явищ у процесі трансформації системи землекористування.

Таким чином, регулювання земельних відносин має інтегруватися в загальну систему управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища, відображаючи інституційну специфіку цієї сфери з урахуванням особливостей земельних відносин. Оскільки земля виступає самостійним об'єктом правового впливу, її регулювання також має автономний характер. Це регулювання передбачає створення та забезпечення відповідних організаційних, економічних і правових умов для раціонального використання та охорони земельних ресурсів, здійснення державного контролю за їхнім використанням, узгодження інтересів держави, юридичних і фізичних осіб у сфері земельних відносин. Крім того, воно

охоплює притягнення до відповідальності осіб, винних у порушеннях земельного законодавства, а також гарантування та захист прав суб'єктів земельних відносин [7].

Регулювання у сфері земельних відносин реалізується через організаційно-управлінську діяльність органів загальної та спеціальної компетенції, що відображається у виконанні ними визначених функцій. Зміст і призначення цих функцій є багатогранними, оскільки вони спрямовані на вирішення ключових завдань у земельній сфері та забезпечення належного правопорядку.

Протягом історичного розвитку науковці та практики дійшли висновку, що сільськогосподарські угіддя відіграють визначальну роль у системі земельних відносин України, оскільки вони є фундаментальними як для економічного зростання, так і для добробуту суспільства. Використання земельних ресурсів сприяє формуванню таких стратегічно важливих сфер, як продовольча безпека, природно-ресурсний потенціал, виробнича база та інфраструктура соціально-економічного розвитку держави.

Значущість сільськогосподарських угідь визначається їхніми функціями, місцем у системі багатфункціональних суспільних інтересів, а також роллю, яку вони відіграють. Це зумовлено їхніми специфічними біологічними, територіальними, економічними та фізичними характеристиками (рис. 3).

У сучасних умовах господарювання, незважаючи на значний земельний ресурс, українське село через відсутність конкурентоспроможного дрібного і середнього агробізнесу поступово занепадає. Основні цілі та завдання земельного реформування, яке триває понад два десятиліття, у зв'язку з недосконалістю інструментів регулювання земельних відносин в Україні, залишаються невирішеними [3]. На сучасному етапі, поряд із економічними викликами, постає низка екологічних та соціальних проблем, вирішення яких неможливе без завершення земельної реформи. Однією з ключових складових цього процесу є визначення ролі та значущості сільськогосподарських угідь із належним інституційним забезпеченням їх функціонування.

Згідно з ухваленими нормативно-правовими актами, формування та розвиток ринку сільськогосподарських земель в Україні потребує докорінного перегляду усталених земельних відносин, що формувалися протягом тривалого часу.

Одним із найважливіших завдань реформування відносин власності є розробка ефективної моделі функціонування ринку землі, яка б відповідала економічним інтересам суспільства, одночасно враховуючи соціальні та екологічні аспекти [2].

Важливими критеріями використання землі є визначення видів і категорій земель, їх цільового

призначення, рівня інтенсивності експлуатації й антропогенного впливу. Реалізацію цих інтересів забезпечує земельне законодавство, зокрема Земельним кодексом України визначено склад та цільове призначення земель, засади їх раціонального використання й збереження.

З погляду економіки, сільськогосподарські угіддя виступають об'єктом права власності та похідних від нього прав. Землевласники, як правило, прагнуть зберегти за собою права володіння, користування та розпорядження земельними ділянками, незалежно від рівня ефективності їхнього використання чи відповідності експлуатації вимогам раціонального землекористування.

Слід зазначити, що орієнтація землекористувачів на максимізацію прибутку від сільськогосподарських угідь нерідко призводить до їх виснаження. Це, у свою чергу, породжує суперечності між власниками, користувачами та іншими соціальними групами, що може зумовити перерозподіл прав власності та користування. У цьому контексті техніко-технологічні аспекти пов'язані з функціональним призначенням земель, тоді як соціально-економічні – із багатфункціональною роллю землі в аграрному виробництві.

Пріоритетність тієї чи іншої функції сільськогосподарських угідь змінюється залежно від соціокультурних і економічних умов розвитку суспільства [7]. В умовах постіндустріальної економіки, зростання екологічних загроз і продовольчих викликів, особливої актуальності набуває роль землі як незамінного природного ресурсу, інвестиційного активу, а для аграрного бізнесу – ще й як об'єкта застави в умовах фінансової нестабільності [8]. Водночас її ключове значення залишається соціальним – забезпечення життєвих потреб населення.

Для сільськогосподарських угідь притаманна специфічна біологічна властивість – родючість ґрунту. Функції верхнього родючого шару земель сільськогосподарського призначення не можуть бути реалізовані стосовно інших категорій земель, що, по відношенню до процесу виробництва додаткового продукту, вказує на їх непродуктивний, а радше обслуговуючий характер [11]. Унікальною особливістю сільського господарства є здатність землі виконувати всі функції, що визначають її продуктивний потенціал. На відміну від інших галузей, зокрема промисловості, де земля переважно використовується як просторова основа для розміщення об'єктів виробництва без урахування її природних властивостей, у сільськогосподарському виробництві вона відіграє активну роль як відновлюваний ресурс.

Ще однією важливою характеристикою сільськогосподарських угідь є необхідність збереження їхнього біоенергетичного потенціалу. Ґрунти акумулюють природну енергію, яка використовується

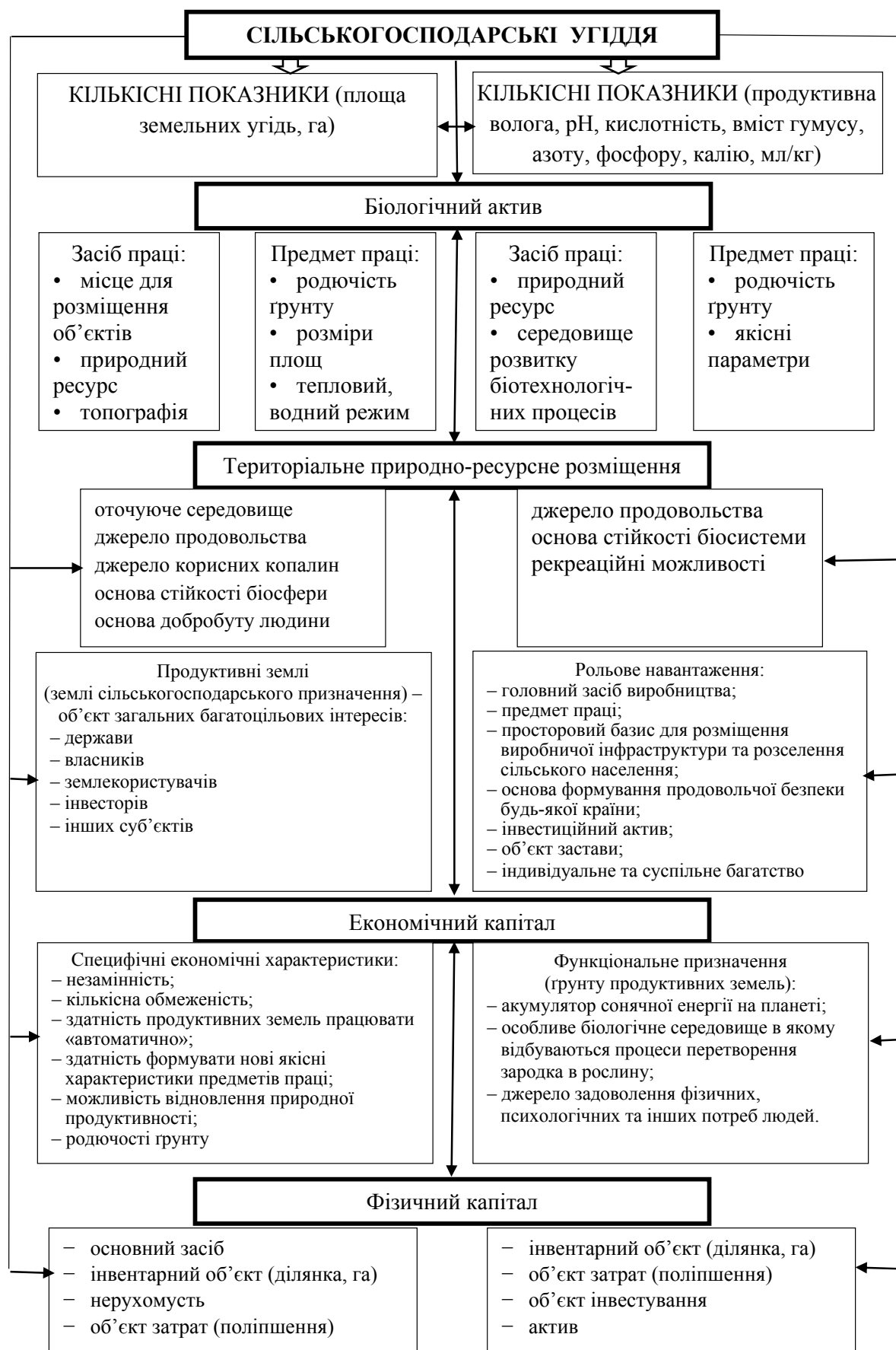

Рисунок 3 – Розуміння суті та значимості сільськогосподарських угідь

Джерело: складено автором за [10]

у процесі виробництва сільськогосподарської продукції. Внаслідок цього земля як біологічний актив може зазнавати виснаження, що вимагає постійного відновлення її родючості для подальшого ефективного використання. Водночас, за умови раціонального господарювання, продуктивний потенціал землі не лише зберігається, а й може підвищуватися протягом тривалого періоду.

З огляду на зазначене, у сучасних умовах сільськогосподарські угіддя набувають статусу нового класу активів, які відіграють ключову роль не лише у забезпеченні продовольчої безпеки держави, а й виступають привабливим об'єктом для довгострокових фінансових інвестицій та засобом накопичення капіталу.

Значення сільськогосподарських угідь визначається їхнім функціональним призначенням, багатофункціональною роллю, що зумовлена унікальними біологічними, територіальними, економічними та фізичними характеристиками, а також їхнім місцем у системі загальносуспільних інтересів. Водночас різні зацікавлені сторони – землевласники, землекористувачі, окремі соціальні групи та держава – нерідко мають суперечливі інтереси щодо використання земельних ресурсів, що зумовлює необхідність пошуку механізмів для узгодження цих позицій.

Висновки. Механізми формування та регулювання земельних відносин в Україні є важливим складником ефективного використання земельних ресурсів та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. В Україні існує необхідність удосконалення земельної політики з урахуванням соціально-економічних, фінансових та правових чинників, що впливають на ефективність землекористування. Спільні зусилля держави, органів місцевого самоврядування, підприємств та громадян мають сприяти оптимальному використанню земельних ресурсів з одночасним забезпеченням охорони навколишнього середовища.

Зважаючи на значні виклики, що виникають в умовах війни, необхідно особливу увагу приділити відновленню і збереженню ґрунтів, зокрема шляхом впровадження нових механізмів управління та розвитку земельного кадастру. Адаптація національного законодавства до європейських стандартів і забезпечення прозорості земельних відносин є ключовими для гармонізації системи землекористування в Україні з міжнародними вимогами. Зокрема, з метою реалізації ефективного механізму управління землями важливо забезпечити розвиток конкуренції на земельному ринку, створення сприятливих умов для інвестицій та подолання монополізації у галузі.

Список використаних джерел:

1. Базарко І.М. Особливості організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 41. С. 331–338.
2. Бойко А. О. Характеристика та класифікація механізмів формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 17. С. 83–90.
3. Головатюк М.С. Роль держави в створенні та розвитку ринку земель. *Землевпорядний вісник*. 2004. № 4. С. 70–77.
4. Грещук Г.І. Організаційно-економічне та правове забезпечення розвитку землевпорядного механізму сталого сільськогосподарського землекористування: монографія. Київ : ДКС-Центр, 2018. 308 с.
5. Давиденко Н.М. Вплив податкової реформи на сільськогосподарські підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 1. С. 250–253.
6. Давиденко Н.М., Жовніренко О.В., Ключка О.В. Фінансове забезпечення відтворення збалансованого сільськогосподарського землекористування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. Вип. 4 (121). С.111–116.
7. Давиденко Н.М., Порохівник Ю.О. Фінансове забезпечення вирішення еколого – економічних проблем землекористування в аграрному секторі економіки України. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. № 4 (530). С. 146–149.
8. Павлій А.С. Аналіз зарубіжного досвіду побудови систем земельного оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 7. С. 157–160.
9. Федоров М.М. Організаційно-економічні передумови формування ринку земель сільськогосподарського призначення. *Економіка АПК*. 2003. № 1. С. 25–31.
10. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціалізації, практики: монографія / За заг. ред. А.М. Третяка. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. 227 с.
11. Шарій Г.І., Тимошевський В.В., Міщенко Р.А., Юрко І.А. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 172 с.

References:

1. Bazarko I. M. (2014) Osoblyvosti orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu rehuliuvannia zemelnykh vidnosyn [Features of the organisational and economic mechanism for regulating land relations]. *Efficiency of public administration*. Vol. 41. pp. 331–338. (in Ukrainian)
2. Boyko A. O. (2018) Kharakterystyka ta klasyfikatsiia mekhanizmiv formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zemelnykh vidnosyn Ukrainy [Characteristics and Classification of Mechanisms of Formation and Implementation

of the State Policy in the Field of Land Relations of Ukraine]. *Investments: practice and experience*. Vol 17. pp. 83–90. (in Ukrainian)

3. Golovatyuk M. S. (2004) Rol derzhavy v stvorenni ta rozvytku rynku zemel The role of the state in the creation and development of the land market. *Land Management Bulletin*. Vol 4. pp. 70–77. (in Ukrainian)

4. Greshchuk G. I. (2018) Orhanizatsiino-ekonomichne ta pravove zabezpechennia rozvytku zemlevporiadnoho mekhanizmu staloho silskohospodarskoho zemlekorystuvannia [Organisational, economic and legal support for the development of the land management mechanism of sustainable agricultural land use: monograph]. Kyiv: DKS Centre. (in Ukrainian)

5. Davydenko N. M. (2016) Vplyv podatkovoi reformy na silskohospodarski pidpriemstva [The impact of tax reform on agricultural enterprises]. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences*. Vol.1. pp. 250–253. (in Ukrainian)

6. Davydenko N. M., Zhovnirenko O. V., Klyuchka O. V. (2021) Finansove zabezpechennia vidtvorennia zbalansovanoho silskohospodarskoho zemlekorystuvannia [Financial support for the reproduction of balanced agricultural land use]. *State and regions. Series: Economics and entrepreneurship*. Vol. 4 (121). pp. 111–116. (in Ukrainian)

7. Davydenko N. M., Porokhivnyk Y. O. (2019) Finansove zabezpechennia vyrishennia ekoloho – ekonomichnykh problem zemlekorystuvannia v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy [Financial support for solving ecological and economic problems of land use in the agricultural sector of the Ukrainian economy]. *Business Navigator*. Vol. 4 (530). pp. 146–149. (in Ukrainian)

8. Pavliy A. S. (2016) Analiz zarubizhnogo dosvidu pobudovy system zemelnogo opodatkovannia [Analysis of Foreign Experience in Building Land Taxation Systems]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*. Vol. 7. pp. 157–160. (in Ukrainian)

9. Fedorov M. M. (2003) Orhanizatsiino-ekonomichni peredumovy formuvannia rynku zemel silskohospodarskoho pryznachennia [Organisational and economic prerequisites for the formation of the agricultural land market]. *Economics of the agro-industrial complex*. Vol. 1. pp. 25–31. (in Ukrainian)

10. Upravlinnia zemelnymy resursamy ta zemlekorystuvanniam: bazovi zasady teorii, instytutsiolizatsii, praktyky: monohrafiia [Land Resources and Land Use Management: Basic Principles of Theory, Institutionalisation, and Practice: A Monograph] (2021). Edited by A.M. Tretyak. Bila Tserkva: 'Bilotserkivdruk LLC. (in Ukrainian)

11. Sharyi G.I., Tymoshevskiy V.V., Mishchenko R.A., Yurko I.A. (2019) Upravlinnia zemelnymy resursamy: navchalnyi posibnyk [Management of land resources: a textbook]. Poltava: PoltNTU. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 31.03.2025